

> Retouradres Postbus 20401 2500 EK Den Haag

De Voorzitter van de Tweede Kamer
der Staten-Generaal
Binnenhof 4
2513 AA DEN HAAG

Datum 3 juni 2016
Betreft Beantwoording overige vragen gesteld tijdens Schriftelijk Overleg
Landbouw- en Visserijraad 17 mei 2016

Geachte Voorzitter,

Met deze brief beantwoord ik de vragen gesteld tijdens het Schriftelijk Overleg van 9 mei jl. die geen betrekking hebben op de onderwerpen die geagendeerd stonden op de Landbouw- en Visserijraad van 17 mei 2016. De beantwoording van de vragen over de op de Raad geagendeerde onderwerpen heeft u inmiddels ontvangen op 13 mei jl. Daarnaast voldoe ik met deze beantwoording aan het verzoek van de vaste commissie van Economische Zaken van 23 maart 2016 (kenmerk 2016Z05361/2016D12351) om reactie op de brief die zij ontving van een mestverwerkingsbedrijf op 10 maart 2016. Hierop wordt in antwoord op vragen van de CDA-fractie ingegaan. Tenslotte ga ik in deze brief in op het dumpen van platvis waarnaar het lid Wassenberg (Partij voor de Dieren) informeerde tijdens het Algemeen Overleg Informele Landbouw- en Visserijraad op 25 mei jl.

Vragen van de leden van de VVD-fractie

Uitbetaling betalingsrechten 2015 Gemeenschappelijk landbouwbeleid (GLB)

De uitbetaling van de GLB betalingsrechten 2015 is nog steeds niet afgerond. Ongeveer een vijfde van de boeren heeft deze betalingen nog niet of maar deels ontvangen. Kan de staatssecretaris een actuele stand van zaken geven? Hoe kijkt hij aan tegen het feit dat boeren wel aan allerlei verplichtingen moeten voldoen maar dat de uitbetalingen (11 maanden na opgave) nog steeds niet zijn afgerond? Welke stappen zet de staatssecretaris om dit voor de betalingen 2016 te voorkomen?

Per 30 mei heeft 98,2% van de aanvragers een betaling ontvangen. Hiervan is 94,9% volledig afgehandeld, per 4 mei was dit nog 82,8%.

Op 31 maart jl. is uw Kamer geïnformeerd over de voortgang van de betalingen (Kamerstuk 28 625, nr. 235). In deze brief heb ik de verwachting uitgesproken dat eind april ruim 70% en eind mei 85% volledig zou zijn afgehandeld. Het uitbetalingsproces loopt hiermee op schema. Formeel moeten alle betalingen voor 30 juni zijn afgerond. Voor het antwoord op uw vraag over de betalingen 2016 verwijs ik naar mijn reactie op de motie Geurts inzake uitbetaling van betalingsrechten die ik op 10 mei jl. naar uw Kamer heb gestuurd (Kamerstuk 28 625, nr. 236).

Directoraat-generaal Agro en Natuur

Directie Europees Landbouw- en Visserijbeleid en Voedselzekerheid

Bezoekadres

Bezuidenhoutseweg 73
2594 AC Den Haag

Postadres

Postbus 20401
2500 EK Den Haag

Factuuradres

Postbus 16180
2500 BD Den Haag

Overheidsidentificatienr

00000001003214369000

T 070 379 8911 (algemeen)
www.rijksoverheid.nl/ez

Ons kenmerk

DGAN-ELVV / 16071572

Aanlandplicht

Nu de afspraken uit de Omnibusverordening aangaande sancties en strafpunten bij overtredingen inzake de aanlandplicht afloopt op 1 januari 2017, zijn de leden van de VVD-fractie benieuwd welke gesprekken er vanuit Nederland worden ingezet. Zo vallen de soorten schol en kabeljauw buiten de aanlandplicht, omdat zij 'lastige' soorten zijn, en is voor deze soorten een periode van 2 jaar waarin er geen sancties worden opgelegd niet van toepassing. Kan de staatssecretaris aangeven of Nederland zich wil inzetten voor een zogenoemde wenperiode voor deze soorten? Zo nee, waarom niet?

De door de Omnibusverordening doorgevoerde wijziging van de Controleverordening treedt op 1 januari 2017 in werking. Vanaf dat moment zullen op grond van de Controleverordening overtredingen van de aanlandplicht worden aangemerkt als ernstige inbreuk op het Gemeenschappelijk Visserijbeleid (GVB). Voorts zijn lidstaten vanaf 1 januari 2017 verplicht om op dergelijke ernstige inbreuken het puntenstelsel van de Controleverordening toe te passen. Met de inwerkingtredingsdatum van 1 januari 2017 hebben lidstaten 2 jaar de tijd gekregen om hun nationale wetgeving op orde te maken.

Met de lidstaten van de regionale groepen is besproken te komen tot een zorgvuldig handhavingsbeleid. Ik heb uw Kamer daarover geïnformeerd bij brief van 21 maart jl. (TK 32201, nr. 81).

Kan de staatssecretaris ingaan op de uitwerking van een uitvoerbare aanlandplicht voor deze soorten? En zo ja, wat is de inzet dan precies? Wat is nu de stand van zaken van het overleg van de Scheveningengroep?

In de Scheveningengroep wordt momenteel gesproken over de uitvoering van de aanlandplicht voor de soorten schol en kabeljauw. Dit heeft betrekking op de infasering, onderzoeken die gedaan worden naar uitzonderingsmogelijkheden en het kabeljauwherstelplan.

In 2015 hebben de lidstaten van de Scheveningengroep in nauwe samenwerking met de Noordzee Advies Raad afspraken gemaakt over de gefaseerde invoering van de doelsoorten over de verschillende visserijen voor de periode 2016-2019. Laaghangend fruit zou het eerst aan bod komen, zoals schol in de gerichte visserij met grote mazen en weinig bijvangst voor 2016. Om deze vissers ook voldoende zeedagen te geven, heeft Nederland bij de Europese Commissie gepleit voor de aanpassing van tuigindeling voor de zeedagen onder het kabeljauwherstelplan. De Europese Commissie behandelt momenteel dit verzoek. Voor schol als bijvangst in de tongvisserij met kleine mazen heeft Nederland uitstel gekregen tot 2018. In deze visserij is de bijvangst van ondermaatse schol aanzienlijk. In Nederland wordt volop wetenschappelijk onderzoek gedaan naar de overleving van schol, schar en tong. De inzet van Nederland is om een hoge overlevingsuitzondering voor schol te krijgen wanneer deze soort in de visserij op tong onder de aanlandplicht gaat vallen. Meer onderzoek is nog nodig om dit goed

te onderbouwen en de overlevingskans te verhogen. Mijn inzet is gericht op zowel het verbeteren van de overlevingskans als een verlaging van de bijvangst van ondermaatse vis. Dit staat ook in het plan van aanpak dat op 1 juni 2015 naar uw Kamer is gestuurd (Kamerstuk 29 675, nr. 180). Kabeljauw zou pas in 2017 of 2018 onder de aanlandplicht vallen, afhankelijk van de aanpassingen van het kabeljauwherstelplan. Over het kabeljauwherstelplan wordt momenteel onderhandeld door het Europees Parlement en de Raad. Mijn inzet is om ervoor te zorgen dat, indien voor de kabeljauw de aanlandplicht gaat gelden, de zeedagen worden opgeheven. Ook moeten de oude oogstregels in lijn worden gebracht met de jongste wetenschappelijke adviezen.

Hoe vindt de overeenstemming plaats over de interpretatie van wet- en regelgeving, de registratie en monitoring en de wijze van handhaving? Wat is de stand van zaken van de handhaving op de Nederlandse wateren?

Over de interpretatie van de wet- en regelgeving met betrekking tot registratie, monitoring en handhaving vindt overleg plaats in de Scheveningen- en Noordwestelijke Wateren groepen, in de Controle Expert Groepen, in bilaterale gesprekken met lidstaten, met de Europese Commissie, de Noordzee, Noord Westelijke Wateren en Pelagische Adviesraden en in nationale overleggen met de sectoren en belangenorganisaties. Uiteindelijk worden interpretatievraagstukken voorgelegd aan de Europese Commissie. Zoals vermeld in mijn brief van 21 maart 2016 (Kamerstuk 32201, nr. 81), volgt de NVWA ten aanzien van de aanlandplicht een getrapte aanpak van informeren, berispen en ten slotte bekeuren.

Invasieve exoten

Kan de staatssecretaris nader ingaan op de Nederlandse inzet als het gaat om de exotenlijst (invasieve soorten)? Zijn er besluiten nu "on hold" gezet in afwachting van deze lijst? Zo ja, welke? Kan de staatssecretaris aangeven wat de lijst betekent voor de (pilot) wolhandkrab?

De inzet van Nederland is er op gericht geweest om voor Nederland potentieel schadelijke soorten die nog niet of in kleine aantallen aanwezig zijn, op de Unielijst geplaatst te krijgen.

Zoals gemeld mijn brief van 16 december 2015 (Kamerstuk 21 501-32, nr. 891) was Nederland tegen de huidige Unielijst onder meer vanwege de belangen ten aanzien van de commercieel beviste wolhandkrab, het nagenoeg ontbreken van een overgangperiode voor plantenkwekers en de beperkte tijd voor stakeholderoverleg en implementatie. Nederland heeft gevraagd om uitstel van de stemming over de Unielijst, wat niet is gehonoreerd door de Europese Commissie.

Er zijn geen besluiten 'on hold' gezet in afwachting van de Unielijst. Nederland is bezig een beheersplan op te stellen om de visserij op wolhandkrab binnen de mogelijkheden van de verordening te laten voortbestaan. De plaatsing van wolhandkrab op de exotenlijst betekent daarmee dus niet dat deze visserij onmogelijk wordt. De resultaten van de pilot wolhandkrab op het IJsselmeer

blijven derhalve relevant nu daarin wordt onderzocht of er tuigen zijn die een gerichte visserij op wolhandkrab mogelijk maken zonder onaanvaardbare bijvangst van schubvis.

EU Actieplan tegen illegale handel in wilde dieren en planten

De leden van de VVD-fractie hebben met interesse kennisgenomen van de brief over het EU-actieplan tegen de illegale handel in planten en dieren. De leden van de VVD-fractie stellen het op prijs dat de EU de illegale handel in planten en dieren hoog op de agenda zet, wel hebben zij hier nog enkele vragen over. Hoe gaat de EU regelen dat er tussen de verschillende lidstaten een gelijkspelveld wordt gecreëerd? Kan de staatssecretaris toezeggen hier meer op in te zetten? In de brief valt ook te lezen dat de illegale handel in wilde dieren en planten nog steeds toeneemt. Kan de staatssecretaris toelichten hoe dat kan, als zeker Nederland steeds meer geïnvesteerd heeft in de strijd tegen de illegale handel en er veel projecten lopen. Kan de staatssecretaris toelichten wat precies de probleempunten zijn en hoe deze worden aangepakt? En kan de staatssecretaris aangegeven hoe effectief de verschillende projecten zijn die er lopen?

Het EU-Actieplan is een plan van de Europese Commissie waarbij de lidstaten gevraagd wordt alle resultaten en vorderingen bij bestrijding van wildlifecrime te rapporteren. De EU Wildlife Trade Enforcement Group, die bestaat uit vertegenwoordigers van de handhavingsautoriteiten van de lidstaten, zal de geboekte vooruitgang tweemaal per jaar evalueren. Wanneer blijkt dat bepaalde lidstaten achterblijven, zal hier extra op ingezet worden. Nederland heeft altijd een actieve rol in het bestrijden van wildlifecrime en zal dan ook actief participeren in de evaluatie en mogelijke lacunes helpen op te vullen.

De inspanningen om de illegale handel te bestrijden en de risico's groter te maken voor overtreders zijn de afgelopen jaren aanzienlijk toegenomen. De Nederlandse overheden spelen een belangrijke rol in de bestrijding van wildlifecrime.

Eén van de knelpunten bij de strijd tegen illegale handel is de coördinatie tussen diverse dienstonderdelen binnen de Europese Commissie zoals handhaving, biodiversiteit, goed bestuur en economische ontwikkeling. Het EU-Actieplan zal dit probleem aanpakken, bijvoorbeeld door betere samenwerking tussen opsporingsinstanties in verschillende lidstaten.

Momenteel lopen er verschillende projecten die de handel in wilde dieren en planten moeten aanpakken. De ervaring leert dat projecten die de gehele keten omvatten het meest effectief zijn. Ik zal u op termijn informeren over de stand van zaken van de projecten die gestart zijn vanuit het Ministerie van Economische Zaken door hier viermaal 1 miljoen voor vrij te maken. Daarnaast lopen er vanuit het Ministerie van Buitenlandse Zaken vanuit het perspectief van Ontwikkelingssamenwerking ook nog projecten ter uitvoering van het amendement Smaling/Leegte (TK 34000 XVII, nr. 15).

Voorstel EC voor mogelijke nationale beperking of verbod op tot de EU toegelaten gg-veevoeders en gg-levensmiddelen

De leden van de VVD-fractie hebben met interesse kennisgenomen van uw brief inzake de juridische analyse van het voorstel van de Europese Commissie voor mogelijke nationale beperking of verbod op tot de EU toegelaten gg-veevoeders en gg-levensmiddelen. De leden van de VVD-fractie willen de staatssecretaris bedanken voor het toezenden van de gedegen uitgevoerde nadere juridische analyse van de jurisprudentie inzake de uitleg van artikel 36 van het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie (VWEU) en het begrip 'dwingende redenen van algemeen belang'.

Uit de analyse komt duidelijk naar voren dat het voorstel van de Europese Commissie op alle aspecten juridisch volledig onmogelijk is, naast het feit dat het voorstel vanuit Nederlands perspectief ook volledig ongewenst is. De EU is voor 70% afhankelijk van import van eiwitrijke veevoedergewassen. Een belangrijk deel wordt daarvan geleverd via de import van soja van buiten de EU. Nagenoeg de volledige import daarvan betreft het genetische gemodificeerde gewassen. Naast het feit dat dit onzinnelijke voorstel van de Europese Commissie de voedselvoorziening in gevaar brengt, terwijl deze import nog nooit problemen heeft opgeleverd voor mens en natuur, heeft het ook gevolgen voor de omzet de haven van Rotterdam als doorvoer-hub.

Nadat het Europese Parlement zich al eerder negatief over dit initiatief van de Europese Commissie heeft uitgesproken, evenals dat op basis van de resultaten van een lichte impact-assessment uitgevoerd conform de motie van de leden De Liefde - Leenders (Kamerstuk 34214-8) grote verstrekkende negatieve economische gevolgen uitwees, blijkt nu weer uit de analyse van de Juridische Dienst van de Raad dat het voorstel van de Europese Commissie juridisch onmogelijk is.

Dit bizarre voorstel van de Europese Commissie leidt tot stagnatie en frustratie omdat het bij voortduring zorgt voor onduidelijkheid. Dat is zeer schadelijk voor de interne markt. Nederland is bijna aan het einde van het Voorzitterschap; wat gaat de staatssecretaris doen om dit weer op de agenda te zetten? Hoe ziet het speelveld eruit? Kan de staatssecretaris de Kamer informeren welke acties hij heeft ondernomen om de onzinnigheid van het voorstel van de Europese Commissie voor het voetlicht te brengen? Heeft hij steun gezocht bij andere lidstaten? Kan de staatssecretaris de Kamer eveneens informeren hoeveel medestanders hij al heeft gevonden om dit onzinnige voorstel van de Europese Commissie te laten intrekken? Dit onzinnige voorstel moet zo spoedig mogelijk van tafel, zo merken de leden van de VVD-fractie op.

Tijdens de Landbouw en Visserijraad van 13 juli 2015, waarin de Europese Commissie haar voorstel presenteerde, heeft geen van de ministers die toen het woord namen het voorstel gesteund. Mijn ambtsvoorganger heeft destijds het Nederlandse standpunt ingebracht overeenkomstig het BNC-fiche (Kamerstuk 34 214, nr. 3) en samen met de meeste andere lidstaten de Europese Commissie verzocht om het impactassessment op het voorstel alsnog uit te voeren en daarbij ook in te gaan op de juridische houdbaarheid van het voorstel.

Het BNC-fiche is op 17 juni 2015 in uw Kamer behandeld. De Kamer gaf aan dat zowel een impactassessment om de consequenties van het voorstel voor Nederland in kaart te brengen wenselijk was als een juridische analyse en duiding van de jurisprudentie. De Kamer heeft deze documenten ontvangen (Kamerstukken 34214, nr. 12 en nr. 13).

Op basis van de documenten van de Europese Commissie en de Juridische Dienst van de Raad heb ik een attachébijeenkomst georganiseerd om de lidstaten te vragen naar hun interpretatie van deze twee documenten. Ik zal in overleg met de minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport de vervolgaanpak bepalen. Ik zal u over de voortgang van dit dossier blijven informeren.

Vragen van de leden van de PvdA-fractie

Herziening besluitvorming genetisch gemodificeerde organismen

De leden van de fractie van de PvdA hebben kennisgenomen van de analyse van de Juridische Dienst van de Raad betreffende het voorstel van de EC over de herziening besluitvorming genetisch gemodificeerde organismen. Zij hebben hier nog enkele vragen over en verzoeken de staatssecretaris hierop in te gaan. De Juridische Dienst van de Raad geeft aan dat het "het heel erg moeilijk voor lidstaten zal zijn om een nationale beperking op ethische gronden te rechtvaardigen die door het Hof van Justitie zou worden aanvaard". De leden van de PvdA-fractie maken hieruit op dat het, hoewel moeilijk, niet onmogelijk is. De genoemde leden vragen de staatssecretaris om enkele voorbeelden te geven van specifieke gronden waarop een nationale beperking (zeer waarschijnlijk) wel door het Hof van Justitie zou worden geaccepteerd, en wanneer niet. Zij vragen de staatssecretaris hier eveneens een uitleg bij te geven wat de verschillen tussen deze gronden zijn die acceptatie bevorderen of juist tegenwerken. De genoemde leden vragen de staatssecretaris wanneer het overleg met lidstaten is of wordt gepland en of hij de Kamer op de hoogte kan houden van verdere ontwikkelingen op dit vlak, mede naar aanleiding van het op korte termijn volgende overleg met de andere lidstaten. Ook vragen de leden wat de inzet van Nederland in dit overleg is om tot een oplossing te komen.

Voor de beantwoording van deze vraag verwijs ik ook naar het antwoord op de vraag van de leden van de VVD-fractie.

In de juridische analyses is een aantal gronden genoemd die als mogelijke rechtvaardiging dienen voor nationale verboden of beperkingen onder artikel 36 VWEU of, op basis van 'dwingende redenen van algemeen belang', onder artikel 34 VWEU. Om gerechtvaardigd te zijn, moet een nationale maatregel in ieder geval voldoen aan het evenredigheidsbeginsel. Dat betekent dat in de praktijk moet worden gekozen voor de minst beperkende maatregel, om deze te kunnen rechtvaardigen.

Het voorstel van de Europese Commissie zou lidstaten in staat stellen om op hun grondgebied evenredige en non-discriminatoire maatregelen te treffen om het

gebruik van genetisch gemodificeerde organismen (ggo's) en genetisch gemodificeerde levensmiddelen en diervoeders te beperken of te verbieden, op basis van andere belangen dan die, die in verband staan met de veiligheid van de desbetreffende producten.

Indien het voorstel in werking zou treden, zou dit betekenen dat lidstaten een ruimere mogelijkheid wordt geboden om ggo's op hun grondgebied te beperken of te verbieden, dan er nu bestaat. Die ruimte blijft echter, zowel op grond van artikel 36 VWEU als op basis van de jurisprudentie inzake 'dwingende redenen van algemeen belang' onder artikel 34 VWEU, relatief beperkt door het feit dat dergelijke maatregelen in overeenstemming dienen te zijn met de EU-wetgeving inzake het vrije verkeer van goederen.

Illegale handel in dieren

De leden van de fractie van de PvdA hebben kennisgenomen van het fiche Mededeling EU Actieplan tegen illegale handel in wilde dieren en planten. Zij hebben hier nog enkele vragen over en verzoeken de staatssecretaris hierop in te gaan. In antwoord op schriftelijke vragen van het lid Van Dekken stelt de staatssecretaris dat Nederland op dit moment genoeg prioriteit geeft aan de bestrijding van wildlife criminaliteit, maar dat er grote verschillen in de prioriteit zit die de verschillende EU-landen aan deze vorm van criminaliteit geven. De leden van de fractie van de PvdA vragen de staatssecretaris welke landen nog geen, of slechts een lage, prioriteit geven aan deze problematiek. De genoemde leden vragen de staatssecretaris of hij van mening is dat het EU-actieplan tegen illegale handel in wilde dieren en planten een grotere prioriteit voor deze problematiek in andere EU-landen zal creëren. De leden van de PvdA-fractie doelen daarbij met name op de landen die op dit moment geen of slechts een lage prioriteit aan deze problematiek geven. Zo ja, kan de staatssecretaris aangeven op welke wijze er in die landen meer prioriteit gegeven moet en zal worden dankzij dit actieplan. Zo nee, welke stappen zijn er mogelijk en nodig om dit alsnog te bewerkstelligen, aldus de staatssecretaris.

De Europese inzet is afhankelijk van de individuele inzet van de lidstaten. Het EU-Actieplan is een belangrijk instrument om de aanpak van de illegale handel in de EU te harmoniseren. Alle EU-lidstaten worden aangespoord om uitvoering te geven aan de Raadsconclusies over het EU-Actieplan, zodra deze aangenomen worden in de Milieuraad van 20 juni aanstaande. De prioriteiten in het plan hebben betrekking op preventie van illegale handel, het implementeren en handhaven van wetgeving en het versterken van de internationale samenwerking tussen herkomst-, doorvoer-, en bestemmingslanden.

Vragen van de leden van de SP-fractie

Neonicotinoïden

De leden van de SP-fractie vragen de staatssecretaris of hij bereid is nu Nederland Voorzitter is zich hernieuwd in te zetten voor de uitvoering van motie (Kamerstuk 21501-32, nr. 684) die de regering verzoekt zich in te zetten voor een Europees moratorium op alle toepassingen van neonicotinoïden en fipronil. Is de staatssecretaris bereid dit onderwerp tijdens het Voorzitterschap opnieuw te agenderen en met reductievoorstellen te komen?

Het Centrum voor Landbouw en Milieu heeft immers geconstateerd dat met de genomen inperkende maatregelen in Nederland nog altijd 85% van het gebruik van neonicotinoïden overeind blijft. Is de staatssecretaris bereid zich in te spannen om ook de overgebleven 85% sterk of geheel te reduceren? Zo ja: welke maatregelen gaat hij hiervoor nemen?

De leden van de SP-fractie constateren dat de bovenstaande motie de regering verzoekt zich in te zetten voor een Europees moratorium op alle toepassingen van neonicotinoïden en fipronil, tenzij onomstotelijk bewezen is dat zij geen schadelijk effect hebben op de gezondheid van bijen, en vragen de staatssecretaris welke acties hij gaat ondernemen om deze motie recht te doen.

Ik verwijs naar verscheidene brieven aan uw Kamer (Kamerstukken 27 858, nr. 303, nr. 276 en nr. 264) waarin wordt toegelicht welke maatregelen al zijn getroffen voor de toelating en dat in de Europese Verordening 1107/2009 voor het op de markt brengen van gewasbeschermingsmiddelen op dit moment de rechtsgrond ontbreekt om de toelating van neonicotinoïden en fipronil nog verder te herzien of in te trekken.

Ten aanzien van de toelatingen van de werkzame stof imidacloprid, een neonicotinoïde, heb ik het College voor de toelating van gewasbeschermingsmiddelen en biociden (Ctgb) recent gevraagd opnieuw te kijken naar de toelatingen zodra de nalevingsrapportage van de NVWA en de monitoringsrapportage van het Centrum voor Milieuwetenschappen Leiden beschikbaar zijn. Ik verwijs u hiervoor naar mijn brief van 13 januari 2016 (Kamerstuk 27 858, nr. 344).

Omvorming kalverhouderij

De leden van de SP fractie vinden 92% van de inkomsten voor de kalverhouder uit subsidie veel te hoog en vragen de staatssecretaris of hij bereid is met plannen te komen voor omvorming van de kalverhouderij, waarbij tevens een substantiële verbetering wordt gemaakt betreffende duurzaamheid, dierenwelzijn, diergezondheid en inperking van diertransport. Wanneer worden de ideeën hiertoe aan de Kamer voorgelegd?

In de kalversector wordt met het nieuwe GLB het subsidieniveau afgebouwd. In juni 2014 heeft mijn ambtsvoorganger de Tweede Kamer onder andere geïnformeerd over de gevolgen van de GLB-hervorming voor de kalversector,

waarbij deze sector het overgrote deel van de directe betalingen verliest (Vergaderjaar 2013-2014, Kamerstuk 28286, nr. 194). Aan de kalversector is daarom ondersteuning voor verduurzaming en toekomstbestendigheid toegezegd van 10 miljoen euro per jaar voor de periode 2016 – 2021 (100% EU-budget). Als voorwaarde voor deze subsidie is de kalversector gevraagd om met een verdere uitwerking van de ambities in een verduurzamings- en transitieagenda te komen.

Vragen van de leden van de CDA-fractie

Verlenging aanvraagtermijn directe betalingen

De leden van de CDA-fractie lezen in het verslag van de Raad van 11 april jl. dat erover gesproken wordt om de aanvraagtermijn voor directe betalingen te verlengen van 15 mei naar 15 juni a.s. Deze leden vragen de staatssecretaris om zijn positie over deze door sommige lidstaten voorgestelde verlenging kenbaar te maken en om de voor- en nadelen dienaangaande inzichtelijk te maken. De leden van de CDA-fractie vragen de staatssecretaris om aan te geven hoe hij uitvoering geeft aan motie van het lid Geurts c.s. over volledige uitbetaling van betalingsrechten in december van het jaar over welke deze betaald worden (Kamerstuk 21501-32, nr. 905) en hoe een verlenging van de aanvraagtermijn zich zou verhouden met op tijd uitbetalen.

Voor het antwoord op de vragen van de leden van het CDA verwijs ik naar mijn reactie op de motie Geurts inzake uitbetaling van betalingsrechten welke ik op 10 mei jl. naar uw Kamer heb gestuurd (Kamerstuk 28 625, nr. 236).

Invoering van de gelijke hectare premie

Ten aanzien van het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid vragen de leden van de CDA-fractie of de wijzigingen van het GLB voor de periode 2014-2020 integraal worden geëvalueerd, zo ook de invoering van de gelijke hectare premie waarmee alle sectoren aanspraak kunnen maken op directe betalingen. Bent u ermee bekend dat in sommige sectoren die voorheen geen recht had op inkomenstoelagen en nu wel op directe betalingen, zoals de fruitteelt, er telers zijn die onvoldoende op de hoogte waren en daarom hebben opgegeven dat zij geen rechten wilden aanvragen? In sectoren die voorheen geen eerste pijler steun ontvingen is het zo dat hun betalingsrechten gradueel worden verhoogd, echter als zij in 2015 en 2016 minder dan 500 euro kregen, vervallen hun rechten terwijl ze door de graduele stijging van deze steun juist in 2017 of 2018 wel boven de minimum grens van 500 euro zouden uitkomen. Bent u bereid om te kijken of hiervoor oplossingen zijn? En op welke wijze wordt de sterke daling in de periode 2014-2020 van Europese steun aan sommige sectoren, zoals de kalverhouderij en de aardappelzetmeelteelt, gemonitord? Wordt daarbij gekeken naar de inkomens van de boeren in deze sectoren?

Ik heb LEI Wageningen UR opdracht gegeven de inkomenseffecten van het nieuwe GLB op de totale Nederlandse land- en tuinbouw en de verschillende bedrijfstypen in beeld te brengen. Zoals toegezegd in mijn brief van 9 oktober 2015 (Kamerstuk 21501-32, nr. 879) zal ik de Kamer hierover uiterlijk begin 2017 informeren. De

daadwerkelijk uitbetaalde bedragen in het eerste jaar van het nieuwe GLB vormen de basis voor deze eerste analyse naar de inkomenseffecten. Bij dit onderzoek zal ook worden gekeken naar de inkomens van de kalverhouders en de aardappelzetmeeltelers.

Het komt inderdaad voor dat landbouwers geen rechten aanvragen, terwijl ze daar mogelijk wel aanspraak op zouden kunnen maken. Ik ben echter van mening dat er over de wijzigingen en mogelijkheden om rechten aan te vragen voldoende gecommuniceerd is.

In de periode die voorafging aan de aanvraagperiode 2015 voor de nieuwe betalingsrechten zijn alle landbouwers regelmatig door onder meer RVO.nl geïnformeerd, door middel van informatiebrieven en via de website van RVO.nl, over het GLB vanaf 2015 en de éénmalige mogelijkheid om in 2015 een aanvraag voor betalingsrechten in te dienen. Vanaf 2016 kunnen alleen nieuwe landbouwers en jonge landbouwers een aanvraag voor betalingsrechten indienen. Om de kosten van de uitvoering te beperken is er in 2010 voor gekozen om een ondergrens voor betalingen in te stellen van 500 euro. Deze keuze is in 2014 ook gemaakt voor het nieuwe GLB. Betalingsrechten die twee jaar niet uitbetaald worden, vervallen. De waarde van deze rechten wordt toegevoegd aan de nationale reserve. Hierdoor vervallen de betalingsrechten van bedrijven die in 2015 voor het eerst betalingsrechten hebben toegewezen gekregen en in 2015 en 2016 minder dan 500 euro rechtstreekse steun zouden ontvangen. Er zijn binnen de Europese voorschriften geen mogelijkheden om een voorziening te treffen waardoor deze bedrijven hun rechten zouden kunnen behouden voor het geval zij in 2017 of daarna de ondergrens van 500 euro wel zouden overschrijden.

Pilot mineralenconcentraat

De leden van de CDA-fractie vragen de staatssecretaris om opheldering over de pilot mineralenconcentraat. In maart 2014 tijdens het algemeen overleg mestbeleid gaf de toenmalige staatssecretaris aan dat zij bereid was ervoor te pleiten de pilot mineralenconcentraat uit te breiden (Kamerstuk 33 037, nr.122). In de beantwoording van de feitelijke vragen over de E-begroting 2015 (Kamerstuk 34000-XIII, nr. 45) vraag nummer 127 gaf de staatssecretaris aan dat "zoals ook door uw Kamer verzocht, bereid ik een uitbreiding van de pilot mineralenconcentraat voor. Hierover ben ik in overleg met de Europese Commissie. Het ligt in de verwachting dat de openstelling van de vernieuwde pilot begin 2015 zal zijn." In de brief van 24 februari 2015 geeft de staatssecretaris nogmaals aan dat het haar ambitie is om deze pilot te vergroten (Kamerstuk 33037, nr.145). In beantwoording op schriftelijke vragen stelt de staatssecretaris in september 2015 dat er een verzoek is gedaan aan de Europese Commissie om de pilot op korte termijn uit te breiden (Kamerstuk 21501-32, nr. 875). Bij de begrotingsbehandeling van het begroting van het ministerie van Economische Zaken onderdeel Landbouw- en Natuur gaf de staatssecretaris aan meer informatie te geven over de pilots in de brief over het fosfaatrechtenstelsel, in welke brief van 3 maart 2016 (Kamerstuk 33979, nr. 108) hierover niets stond. Vervolgens laat de staatssecretaris in zijn antwoorden van 9 maart 2016 op schriftelijke vragen (documentnr. 2016D09804) weten dat het blijft bij de huidige

10 bedrijven. De leden van de CDA-fractie vragen waarom de ambitie om de pilot uit te breiden opeens is opgegeven. Waarom heeft de eerdere inzet en het verzoek aan de Europese Commissie niet tot resultaat gehad dat de pilot is uitgebreid? Waarom wordt er niet nog steeds ingezet op spoedige uitbreiding welke ambitie is toegezegd aan de Kamer in 2014? Welk verzoek is eigenlijk gedaan aan de Europese Commissie, en wat was de reactie van de Europese Commissie daarop? Op welke wijze kan gezien de lange looptijd van de wijziging en implementatie van de meststoffenverordening in de tussentijd de pilot uitgebreid worden om verder kennis op te doen over de mogelijke fabricatie en toepassingen van mineralenconcentraat? Bent u bereid om zich hiervoor in te zetten zoals eerder toegezegd?

Het is de ambitie van het kabinet om de toepassingsmogelijkheden van producten uit dierlijke mest, die een vergelijkbare werking hebben als kunstmest, te verruimen. Deze ambitie past in het beleid om toe te werken naar een meer circulaire economie, die uitgaat van de recycling van reststromen uit de regio in plaats van het gebruik van primaire grondstoffen. Uit het onderzoek dat uitgevoerd is op de bedrijven die participeerden in de pilot mineralenconcentraat is naar voren gekomen dat het mogelijk is een meststof te maken, die een vergelijkbare werking heeft als kunstmest. De resultaten van het onderzoek van de pilot mineralenconcentraat zijn eind 2014 voorgelegd aan de Europese Commissie, met het verzoek de pilot mineralenconcentraat te vergroten van 10 naar 30 productiebedrijven. Hierop heeft de Europese Commissie begin 2015 aanvullende vragen gesteld. Eind 2015 heeft de Europese Commissie gemeld dat de onderzoekspilot niet vergroot kan worden, omdat dit ook een verdrievoudiging van het aantal gebruikers van het mineralenconcentraat inhoudt (van 275 naar 825 gebruiksbedrijven). Deze omvang is te groot om een onderzoekstatus te rechtvaardigen.

Ik blijf mij inzetten om het gebruik van mineralenconcentraat in Nederland middels een aparte derogatie op de Nitraatrichtlijn mogelijk te maken.

De recent gepresenteerde EU-meststoffenverordening maakt het nog niet mogelijk om mineralenconcentraat, zoals dat thans bij de meeste huidige producenten geproduceerd wordt, als kunstmest op de Europese markt te brengen. De producteisen van samengestelde vloeibare anorganische meststoffen liggen in het huidige voorstel te hoog. Daarnaast kan het product mineralenconcentraat nog niet voldoen aan de eisen voor een eindpunt in de verordening dierlijke bijproducten (EU 1069/2009). Het mineralenconcentraat zal hiertoe verder geconcentreerd en gehygiëniseerd moeten worden om de risico's voor spreading van dierziekten uit te sluiten. Het kabinet blijft streven naar verruiming van de markt voor meststoffen uit dierlijke mest.

NVWA-tarieven

Kunt u inzichtelijk maken op basis waarvan en waarom de zoveelste verhoging van de NVWA-tarieven is doorgevoerd vanaf 1 mei 2016? Is dit onderdeel van het verhogen van de efficiëntie van de NVWA-organisatie zoals toegezegd bij het plan

van aanpak van december 2013? Maakt deze verhoging onderdeel uit van de door u aangekondigde doorlichting van de NVWA? Vindt u deze verhoging rechtvaardig tegenover de toezegging dat de NVWA efficiënter zou gaan werken? Waarom wacht u niet het advies van de Raad van State af ten aanzien van de doorrekening van kosten voor toezicht en inspectie van in het bijzonder de NVWA zoals verzocht door de Tweede Kamer op initiatief van de motie van het lid Geurts c.s. (Kamerstuk 33835, nr. 20)?

Op 29 april jl. heeft het lid Ladders (VVD) schriftelijke vragen gesteld over de berichten 'wijziging NVWA-tarieven per 1 mei 2016' en 'NVWA zet nertsenhouders en hun gezinnen mes op de keel' (kenmerk 2016Z08828). Ik verwijs u naar de antwoorden op deze vragen welke u op 27 mei jl. heeft ontvangen.

Vragen van de leden van de SGP-fractie

Toeslagrechten

De leden van de SGP-fractie vragen graag aandacht voor land- en tuinbouwbedrijven die in 2015 voor het eerst toeslagrechten hebben aangevraagd, waaronder veel fruittelers. Zij krijgen het signaal dat verschillende ondernemers door onvoldoende ervaring met de GLB-administratie en voor hen onduidelijke formulieren een fout hebben gemaakt bij deze aanvraag, zoals een verkeerd of niet geplaatst vinkje, waardoor ze niet alleen voor 2015, maar ook voor de rest van de GLB-periode tot 2020 toeslag mislopen. Verder zijn er ondernemers die in 2015 en 2016 geen toeslagrechten kunnen verzilveren, omdat ze onder de drempelwaarde van 500 euro uitkomen. Bij oplopende waarde van de toeslagrechten zouden ze in 2017 en verder wel boven deze drempel uitkomen, maar lijkt de regelgeving hen geen ruimte meer te bieden om deze rechten alsnog te verzilveren. De leden van de SGP-fractie horen graag of de staatssecretaris deze knelpunten herkent. Ziet hij nog mogelijkheden om aan deze knelpunten tegemoet te komen?

Voor het antwoord op deze vragen verwijs ik naar het antwoord op de vraag van de leden van de CDA-fractie.

De leden van de SGP-fractie hebben nog een vraag over de toekenning van toeslagrechten. Deze leden hebben vernomen dat de Rijksdienst voor Ondernemers (RVO) in 2015 aangevraagde betalingsrechten met betrekking tot private overeenkomsten (huurder/verhuurder) nog niet verwerkt zou hebben, terwijl voor 15 mei alweer de nieuwe aanvraag voor toeslag gedaan moet worden. Klopt dat? Zou dit nog hersteld kunnen worden?

Alle aanvragen voor betalingsrechten zijn uiterlijk 21 april 2016 afgehandeld.

Gehygiëniseerde mest

Mestexporteurs lopen aan tegen het feit dat de Duitse deelstaat Nedersaksen weigert om dierlijke mest die in lijn met EU-verordening 1069/2009 gehygiëniseerd is, toe te laten als gehygiëniseerde mest. Dat belemmert de export

van mest. De kwestie is voorgelegd aan de Europese Commissie. Kan de staatssecretaris aangeven wanneer de kwestie aan de Europese Commissie is voorgelegd en wanneer de Commissie uitsluitsel zal geven? Wordt hier vanuit Nederland druk op gezet, zodat op korte termijn duidelijk wordt hoe gehygiëniseerde mest gekwalificeerd moet worden?

Het antwoord op deze vraag geeft tevens antwoord op het verzoek van de vaste commissie van Economische Zaken van 23 maart 2016 (kenmerk 2016Z05361/2016D12351). Met betreffend verzoek vraagt de commissie om reactie op de brief die zij ontving van Mestverwerking Friesland BV op 10 maart 2016.

Er zijn twee mesttransporten door de handhavende diensten in Nedersaksen aangehouden en teruggezonden naar Nederland. Eén transport naar Polen is aangehouden, maar na navraag bij de Poolse autoriteiten doorgelaten. Deze ervaringen zijn een indicatie van het stringente beleid dat Nedersaksen momenteel voert met betrekking tot geïmporteerde gehygiëniseerde mest. Het mestverwerkingsbedrijf heeft hierop diverse acties ondernomen. Deze acties hebben echter geen wijziging in beleid door Nedersaksen tot effect gehad. Nu staan de routes van procederen tegen besluiten van Nedersaksen en het indienen van een klacht bij de Europese Commissie nog open.

Er bestaat verschil van inzicht tussen Nederland en Nedersaksen over de interpretatie van de Verordeningen dierlijke bijproducten en de Afvalstoffenverordening (EVOA). Nederland heeft de Europese Commissie gevraagd duidelijkheid te geven over hoe de regelgeving geïnterpreteerd moet worden. Ik verwacht dat de Europese Commissie de gevraagde duidelijkheid op korte termijn zal geven. Ik zie deze reactie met vertrouwen tegemoet.

Vragen van de leden van de Partij voor de Dieren-fractie

Blauwvintonijn

Uit de laatste wetenschappelijke beoordeling door de International Scientific Committee for Tuna and Tuna-like Species in the North Pacific Ocean blijkt dat van de Pacific blauwvin tonijn slecht 2,6 % van de oorspronkelijke populatie over is. In het rapport wordt gewaarschuwd dat bij continuering van de huidige visserij en managementpraktijken er slechts een kans is van 0,1% dat de populatie weer op een gezond niveau zal komen. Deelt de staatssecretaris de mening dat continuering van de vangst en internationale handel van deze blauwvintonijn onverantwoord is? Is de staatssecretaris bereid zich in te spannen voor een moratorium op deze blauwvintonijn?

Ik deel de zorg dat continuering van de vangst in de Stille Oceaan van de blauwvintonijn op de huidige niveaus onverantwoord is. Tijdens de jaarvergadering van de Regionale Visserij Organisaties in de Stille Oceaan, de Western & Central Pacific Fisheries Commission (WCPFC), heeft de Europese Commissie deze zorgen geuit en gepleit voor herstelmaatregelen voor het

blauwvintonijnbestand. Echter, het beheer van de Pacific blauwvintonijn vindt plaats in de Northern Commission waar de Europese Commissie slechts een waarnemer is en dus in feite geen zeggenschap heeft. Het pleiten voor verdergaande maatregelen in deze rol, zoals het instellen van een moratorium zonder dat daar draagvlak voor is, werkt contraproductief, zo is de inschatting van de Europese Commissie. Die inschatting is naar mijn mening terecht. Ik zal niettemin via de Europese Commissie blijven pleiten voor herstelmaatregelen in de Stille Oceaan en het nakomen van de huidige internationale afspraken.

Importverbod Walvisbont

De leden van de fractie van de PvdD zijn fel tegen de walvisjacht door Noorwegen. Ondanks dat de consumptie van walvisvlees drastisch afneemt in Noorwegen, houdt de Noorse overheid de walvisjacht in stand. Uit een recent vrijgegeven document door de Environmental Investigation Agency en het Amerikaanse Animal Welfare Institute (AWI) blijkt het walvisvlees daardoor te eindigen als voer voor de Noorse bontindustrie. De Noorse bontindustrie veroorzaakt niet langer alleen leed voor de vossen en nertsen, maar houdt ook de walvisjacht in stand. De Nederlandse regering heeft officieel het standpunt ingenomen tegen walvisjacht te zijn en heeft meermaals de toezegging gedaan zich daar blijvend tegen te verzetten. Deelt de staatssecretaris dan ook de mening van deze leden dat walvisbont onacceptabel is en dat de EU de import van bont uit Noorwegen moet stopzetten? Is de staatssecretaris bereid zich in te spannen tot een Europees importverbod analoog aan het Europese importverbod op zeehondenbont, aangezien deze de toetsing door de WTO heeft doorstaan?

Nederland is tegen walvisjacht en verzet zich daartegen in internationaal verband (EU en International Whaling Commission). Dat Noorwegen zoveel walvissen vangt dat er een overschot aan walvisvlees ontstaat en dat walvisvlees wordt gebruikt als diervoeder, keur ik af.

Een EU-importverbod op bont uit Noorwegen, afkomstig van vossen en nertsen gevoed met walvisvlees, vergelijkbaar met dat van de verordening betreffende de handel in zeehondenproducten (1007/2009) zal niet kunnen slagen, omdat een rechtvaardigingsgrond op basis van een EU-publieke moraal ontbreekt. De handelsverordening betreffende zeehondenproducten is destijds vastgesteld op basis van het bestaan van een publieke moraal in de EU over de schending van het welzijn bij de jacht en doding van zeehonden. In de EU is er evenwel geen gedeelde publieke moraal gericht tegen de productie van bont in Noorwegen. De productie van bont is in meerdere lidstaten toegestaan. Noorwegen maakt deel uit van de Europese Economische Ruimte en is derhalve onderdeel van de interne markt.

Lijst van aangewezen invasieve exoten

De leden van de PvdD-fractie hebben al eerder bezwaar gemaakt tegen de voorlopige lijst van aangewezen invasieve exoten. Er staan diersoorten op de lijst die niet aan de criteria voldoen, zoals de rode neusbeer. De leden voelen zich gesteund door het Europees Parlement die bezwaar heeft tegen de willekeur waarmee de lijst tot stand is gekomen en daarom heeft besloten de definitieve

lijst met ten minste zes maanden uit te stellen. Deelt de staatssecretaris dit bezwaar? Is de staatssecretaris van plan om zich deze periode in te spannen voor herziening van de lijst, gebaseerd op gedegen praktijkonderzoek? Dit is van groot belang omdat diersoorten die eenmaal op deze lijst staan bestreden dienen te worden, dikwijls op gruwelijke manieren en met niet-specifieke middelen.

Zoals aangegeven in de beantwoording van 5 april 2016 op het schriftelijk overleg voor de Informele Milieu- en Transportraad van april 2016 (Kamerstuk 21 501-33, nr. 580) ben ik van mening dat de Europese Commissie voor de samenstelling van de lijst de procedure heeft gevolgd zoals die staat voorgeschreven in de exotenverordening. Soorten worden uitsluitend opgenomen op de Unielijst als zij voldoen aan criteria uit de verordening. Uit wetenschappelijk bewijsmateriaal ('risicobeoordeling') moet onder meer blijken dat deze soorten in staat zijn een duurzame populatie te vormen in de Unie en zich te verspreiden in één biogeografische regio die door meer dan twee lidstaten wordt gedeeld, en dat zij naar alle waarschijnlijkheid aanzienlijke nadelige gevolgen zullen hebben voor de biodiversiteit of ecosystemen.

Nederland heeft tegen de Unielijst gestemd, maar een gekwalificeerde meerderheid van lidstaten was voor. Conform de voorschriften in verordening 182/2011 artikel 5 lid 2 moet de Europese Commissie de Unielijst aannemen als het comité heeft ingestemd. Nederland kan hier dus geen invloed meer op uitoefenen.

De leden van de PvdD-fractie maken zich daarbij specifiek zorgen over de wasbeerhond. De wasbeerhond staat niet op de voorlopige lijst en daar is volgens een eerdere risicoanalyse ook geen reden toe. De leden vragen zich af waarom de wasbeerhond alsnog op de concept uitbreidingslijst is geplaatst. Ook vragen de leden zich af waarom er in opdracht van de NVWA momenteel een nieuw onderzoek naar de negatieve effecten van deze soort op inheemse flora en fauna plaatsvindt en waarom dit onderzoek plaatsvindt nadat deze soort al op de concept uitbreidingslijst is geplaatst? Voor de leden van de PvdD-fractie lijkt dit de omgekeerde route.

Ook betwijfelen de leden de noodzaak van de plaatsing van de muskusrat op deze concept uitbreidingslijst. De plaatsing legitimeert de bestrijdingsactiviteiten – terwijl uit onderzoek steeds meer naar voren komt dat er geschikte alternatieven zijn, zoals een andere inrichting van de waterkeringen. Deze oplossing voorkomt niet alleen het graven van muskusratten, maar ook van bevers, vossen, konijnen en beverratten. Allemaal dieren die gedood of verplaatst worden omdat ze graafactiviteiten ontplooiën in waterkeringen. Graag ontvangen deze leden hierop een reactie.

De Europese Commissie heeft lidstaten in de gelegenheid gesteld om risicoanalyses in te dienen voor mogelijke plaatsing van aanvullende soorten op de Unielijst. Twee soorten waarvoor Estland risicoanalyses heeft ingediend, zijn de wasbeerhond en de muskusrat. Op dit moment vind een beoordeling plaats van deze risicoanalyses door het wetenschappelijk forum.

Zoals aangegeven in de Kamerbrief over de invasiviteit van de wasbeerhond van 2 juni 2015 (Kamerstuk 26 407, nr. 97) is de NVWA verzocht om samen met betrokken partijen de monitoring van de wasbeerhond en het risico op zoönosen uit te werken. In overleg met de provincies Drenthe, Friesland en Groningen is de NVWA in het kader hiervan een onderzoek gestart naar de aanwezigheid van de wasbeerhond in Nederland en de mogelijke positieve dan wel negatieve impact op de natuur. Dit staat los van een mogelijke plaatsing op de Unielijst.

AO Informele Landbouwrapad d.d. 25 mei 2016

Dumping platvissen

Tijdens het Algemeen Overleg van 25 mei 2016 ter voorbereiding van de informele Landbouwrapad, informeerde lid van de Partij van de Dieren de heer Wassenberg naar de dumping van zo'n 500 platvissen op het strand van 's-Gravenzande op 8 mei 2016.

Volgens de in de media genoemde betrokkenen ging het hier om schol en het vermoeden bestond dat het een quotumprobleem is. Dat acht ik heel waarschijnlijk. Dat de vis aanspoelt op het strand betekent dat deze waarschijnlijk ook dicht onder de kust is gevangen. In de kustzone opereren onder meer kleine staandwantvissers. Het is bekend dat deze vissers over weinig of geen contingent voor schol beschikken. Heeft een visser geen of weinig contingent dan is de visser verplicht de te veel gevangen vis te discarden of te dumpen. Dit is zo bepaald in de Europese regelgeving. De situatie zal in 2018 veranderen als de schol als bijvangst in de staandwantvisserij onder de aanlandplicht komt. Dan moet alle schol aangeland worden. Met de aanlandplicht hoopt Nederland een einde te maken aan dergelijke verspilling.

(w.g.) Martijn van Dam
Staatssecretaris van Economische Zaken